

МІСЦЕ ЕМПАТІЇ СЕРЕД КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Железнякова Наталя Мерабівна

д.мед.н., професор

Панченко Галина Юрївна

к.мед.н., доцент

Просоленко Костянтин Олександрович

д.мед.н., професор

Александрова Тетяна Миколаївна

PhD, асистент

Кафедра внутрішньої медицини №1

Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ. Студент медичного вишу отримує кваліфікацію в галузі професій групи «людина – людина». Основною особливістю діяльності спеціаліста цього типу є взаємодія з людьми. З цього погляду, вагомою компетенцією для студента-медика, необхідною у майбутній професійній практиці стає емпатія. Серед переліку обов'язкових компетентностей випускника, згідно стандарту вищої освіти України зі спеціальності 222 Медицина, емпатія не виділена. Проте, все більше як закордонних, так й українських фахівців звертають увагу на те, що емпатія безпосередньо впливає на якість медичної допомоги та може вважатися однією з важливих компетенцій в освітньому процесі.

Основна частина. В загальному сенсі емпатія є ознакою емоційної та соціальної зрілості людини, адже в поняття емпатії вкладається здатність розуміти, поділяти почуття та сприйняття людей. У медицині термін «емпатія» має свій нюанс: хоча лікар співчуває пацієнту, він або вона також зберігає професійну дистанцію з пацієнтом. Наскільки вивчення питання емпатії в освітньому середовищі медичного вишу є актуальним? Ми провели пошук інформаційних ресурсів у базі даних PubMed та отримали наступні результати: за ключовими словами: «empathy medical» знайдено близько 11 тис. джерел, «empathy medical students» понад 2,5 тис., «empathy medical education» понад 4 тис. досліджень, причому привертає увагу зростання кількості публікацій з 2016 року. Водночас кількість джерел українських авторів в яких розглядаються питання емпатії саме серед медичних працівників та студентів-медиків дуже обмежена.

Зріст зацікавленості питаннями «емпатії» відбувається на фоні технологізації та інформатизації медицини. Технологічні досягнення які з одного боку розширюють можливості лікування та покращують якість життя пацієнтів, з іншого боку сприяють втраті емоційного контакту. Якщо раніше лікарі слухали пацієнтів, то тепер вони дивляться на екран й у них немає часу, щоб вислухати

пацієнтів. Зі свого боку серед спеціалістів зростає занепокоєння щодо зниження емпатії саме серед студентів-медиків [1, 2].

На думку багатьох фахівців емпатію слід розглядати як одну з основних компетенцій у медичній підготовці та майбутній професійній практиці, оскільки вона пов'язана з професіоналізмом спеціаліста. Адже впливає на задоволеність пацієнтів і впевненість у запропонованому лікуванні, що сприяє прихильності до лікування [3]. Серед питань яке найбільш цікавить дослідників це – чи можливо вимірити емпатію, адже емпатія є елементом міжособистісних стосунків. Для вимірювання емпатії пропонувались різноманітні опитувальники самооцінки. У відповідь на потребу в обґрунтованому та валідному інструменті вимірювання «клінічної емпатії» була розроблена шкала лікаря Томаса Джефферсона (The Jefferson Scale of Patient's Empathy - JSPE), яка створена саме для працівників медичної сфери та студентів-медиків [4]. JSPE являє собою 20-пунктовий опитувальник з варіантами відповіді від 1 до 7 балів на кожне питання (1 бал – повністю незгодний, 7 балів – повністю згодний). Половина завдань сформульована позитивно й оцінюється безпосередньо, а інша половина сформульована негативно (зворотна оцінка). JSPE широко використовується фахівцями з різних країн, є адаптовані версії на різних мовах. У 2022 році інструмент JSE-S валідовано в українському перекладі, що зробило його доступним стандартизованим інструментом для вимірювання рівня емпатії серед студентів-медиків в Україні. Автори запропонували перший досвід вимірювання емпатії серед українських студентів і роблять висновки на необхідності покращення навиків емпатії протягом усіх років навчання в медичних закладах освіти [5].

Друге питання яке цікавить дослідників це можливість навчання емпатії. У цьому контексті, ряд фахівців пропонують медичні гуманітарні науки як вид діяльності, який може покращити емпатію у студентів-медиків, але це питання виявилось дискусійним [6]. Цей підхід зосереджується на емоційному та когнітивному аспектах емпатії. Як форми навчання широко використовуються лекції та семінари з навичок міжособистісного спілкування. В той же час існує думка що навчання емпатії це завдання клінічних дисциплін, під час спілкування з конкретним пацієнтом, як приклад, у процесі збору анамнезу хвороби, супроводжування пацієнта на обстеження. Описаний досить цікавий спосіб, який сприяв підвищенню емпатії, це досвід госпіталізації студента у клініку. Важливу роль у прихильності до розвитку емпатії у студентів, на нашу думку, відіграє приклад викладача, який проводить практичні заняття, його ставлення до пацієнта.

Висновки. Проаналізувавши дані, можна зробити висновок на необхідності приділяти більше уваги в освітньому процесі питанню навчання емпатії. Особливо це стає актуальним під час повномасштабної війни в Україні, адже особистий стрес може бути перешкодою для співпереживання. Емпатія повинна бути включена в усі рівні навчальної програми, щоб забезпечити її вдосконалення протягом усієї медичної освіти як необхідної компетенції майбутнього лікаря. Засновник Програми гуманітарних наук у медицині

Єльського університету, професор Howard M. Spiro вважав: «Емпатія завжди була і завжди буде одним з найважливіших інструментів практики лікаря» й ми цілком згодні з цим висловлюванням [7].

Список використаних джерел

1. Rabinowitz D.G. On the arts and humanities in medical education // *Philos Ethics Humanit Med.*- 2021.- Vol.16(1).- P.4.
2. Howick J., Dudko M., Feng S.N. et al. Why might medical student empathy change throughout medical school? a systematic review and thematic synthesis of qualitative studies//*BMC Med Educ.*-2023.-Vol.23(1).-P.270.
3. Владимирова В. І., Моргун Н. А. Емпіричне дослідження емпатійних здібностей майбутніх медиків у структурі їх професійної компетентності // *Психологія і особистість.* – 2023. – № 1 (23). – С. 109–118.
4. Hojat M., Mangione S., Nasca T.J. et al. The Jefferson Scale of Physician Empathy: Development and preliminary psychometric data // *Educ Psychol Meas.* - 2001.- Vol.61.- P. 349–65.
5. Петринич О. А., Сем'янів М. М., Репчук Ю. В. та ін. Емпатія студентів-медиків в Україні: результати анкетування з використанням стандартизованого інструментарію // *Осілля школа медичної освіти: збірник тез дослідницького воркшопу за матеріалами наукової конференції (м. Ужгород, 27 вересня 2024 р.).* – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2024. – С. 22-27.
6. Zhang X., Pang H.F., Duan Z. Educational efficacy of medical humanities in empathy of medical students and healthcare professionals: a systematic review and meta-analysis // *BMC Med Educ.*- 2023.-Vol.23(1).-P.925.
7. Spiro H. Commentary: The practice of empathy // *Acad Med.*- 2009.- Vol.84(9).- P.1177-1179.
7. Spiro H. Commentary: The practice of empathy // *Acad Med.*- 2009.- Vol.84(9).- P.1177-1179.